

Mythen, metaforen, symboliek en gezegden met paarden

Het paard als symbool

Een symbool is een betekenisdrager. Het heeft ons wat te zeggen van buitenaf. Een symbool kan je raken. Raakt het je dan is er iets van betekenisgeving aanwezig. Wat zegt het jou? Waar heeft het mee te maken? Met welk verhaal, herinnering, moment? Wat jou in je ontmoeting met een dier raakt, vertelt iets van je innerlijke behoeften. Het geeft op een bepaalde wijze een boodschap door. Het is de kunst om die boodschap te vertalen. Je energieveld komt in beweging als je met deze kracht van het dier gaat communiceren. Het roept wat op. Zo zijn er meer vragen die je aan jezelf kunt stellen waarom dit symbool je raakt. Op deze wijze krijgt dit symbool betekenis in je eigen levensverhaal.

Symboolkundig is het paard de belichaming van een archetypisch symbool (psychologie van Jung) van dierlijke kracht, vitaliteit en schoonheid. Paarden symboliseren soms de snelheid van het denken, hoewel ze meestal in verband worden gebracht met instinctieve en elementaire krachten. In veel culturen wordt het paard ook in verband gebracht met verovering en superioriteit. Vandaar het ruitersstandbeeld als een embleem van beheerste kracht. Als een oorspronkelijk dier werd het zwarte paard in de oude tijden vaak met een dodenrijk in verband gebracht en aan gestorvenen geofferd. In de kunst van deze tijd van de Romantiek snellen paarden voort als belichaming van de Levenskracht. Ze vertegenwoordigen soms natuurkrachten als: wind, storm, vuur, golven en stromend water. Als symbool van de continuïteit van het leven werd elke oktober een paard geofferd aan Mars, de Romeinse god van oorlog en landbouw. De staart van het paard werd de hele winter bewaard als vruchtbaarheidssymbool.

In sprookjes treden paarden vaak op als waarzeggende, over toverkracht beschikkende wezens, die met menselijke stemmen sprekende de aan hun toevertrouwde mensen goede raad geven. Dit zie je nog steeds in hedendaagse films (Shadowfax in de film "Lord of the Rings").

Psychologische symboliek van het paard ziet in dit dier een 'edel' en 'intelligent' dier. Vroeger konden alleen edelen zich een paard veroorloven en het paard heeft door zijn werkkraft de mens altijd geholpen. Als paard en ruiter worden het 'ES' (de driftsfeer) en het IK opgevat. Met teugel en bit of voor de wagen (in het gareel) is het symbool en het attribuut van matigheid en onder controle staan.

Het paard in de geschiedenis

In het oude Griekenland geloofde men dat paarden de geheimen van de onderwereld, van de aarde en haar cycli van groei en verval kenden. Deze gedachte werd de symboliek waarin het paard in verband werd gebracht met zon- en hemelgoden. Verder deden paarden dienst bij begrafenisrituelen als gidsen of goden van de geestenwereld. Later werd dit dier gepromoveerd door zijn snelheid en springvaardigheid tot een zonnelymbol of tot een trekdier van een hemelwagen. Denk aan de goden Apollo, Mithras en Elia.

In de Griekse mythologie wordt verteld dat Neptunus en Minerva een wedstrijd hadden wie het meest nuttige object kon creëren voor de mensheid. Neptunus creëerde het paard en Minerva de olijfbolm. Minerva won de wedstrijd omdat de Grieken vonden dat een paard een voorbode was van oorlog en kwaad. Ook was er de centaur Chiron, die de geneesmiddelen en de chirurgie uitvond en mensen genas. Hij gaf ook les in geneeskunde, Achilles en Hercules

zouden zijn pupillen zijn geweest. Na zijn dood plaatste Jupiter hem tussen de sterren als het sterrebeeld Boogschutter.

Ook Pegasus (Lat.) is een van de meest bekende figuren uit de Griekse mythologie. Pegasus, het gevleugelde paard, ontstond uit een liefde tussen de Medusa en de zee-god Poseidon. Hij kwam ter wereld uit Medusa's bloed toen de held Perseus haar doodde. Zijn bekendste optreden is wellicht in de mythe van Bellerophon, waarin hij het dier vangt en temt zodat deze van dienst kan zijn in de strijd tegen de Chimaira en tegen de Amazonen. Bellerophon probeerde op Pegasus naar de Olympus te vliegen, maar de goden doorzagen de hoogmoedige daad van Bellerophon en stuurden een vlieg, die Pegasus onder de staart beet. Pegasus steigerde, Bellerophon viel eraf en stierf een gruwelijke dood (alhoewel hij volgens sommige bronnen door de godin Athena werd gered). Pegasus kwam wel op de Olympus aan en werd 'drager' van de bliksemschichten van Zeus.

De Druïden en de Kelten geloofden ook dat paarden de boodschappers waren tussen levenden en het dodenrijk. Epona was een Keltische vruchtbaarheidsgodin. Ze werd later vereerd door de Romeinse cavalerie als "Epona Augusta" of "Epona Regina" en had in Rome een eigen feestdag: op 18 december. Als beschermster van reizigers had ze ook een diepere spirituele betekenis, want ze werd ook geassocieerd met de reis van de ziel naar de onderwereld. Ze was beschermster van paard en ruiter/reiziger en werd vaak afgebeeld met een paard, een veulen, een drinkschaal en een Cornucopia (hoorn van overvloed). Vaak draagt ze op afbeeldingen een grote sleutel, wat geïnterpreteerd werd als symbool van haar vermogen om de toegang tot de andere wereld te ontsluiten. Haar afbeeldingen werden dikwijls in kleine schrijnen geplaatst in de paardenstal, maar niet alleen paardenstallen, ook grafmonumenten werden met haar beeld opgesmukt. Dit suggereerde dat Epona en haar paarden begeleiders waren van de ziel in de rit naar de onderwereld. Het personage Rhiannon, een Welsh godin, wordt soms met haar in verband gebracht, alsook de Ierse godin Macha.

Sleipnir is een achtbenige hengst uit de Noorse mythologie, immens sterk en het snelste paard dat er bestaat. Hij wordt het paard van Odin, die hem door de hemel naar de onderwereld droeg. Sleipnir zou volgens velen IJsland hebben gemaakt tijdens zijn eerste voetstap hier op aarde.

In de Christelijke traditie staat het paard voor moed en in het Oosten voor vuur en hemel. De kerkvaders schreven het paard hoogmoed en wellust toe, oerdriften (het dier zou begerig hinniken als het een vrouw zag). Tegelijkertijd treed het als een beeld op van de overwinning (bijvoorbeeld van een martelaar op de wereld). Als heilige ruiters treden in de Christelijke legende o.a de drakendoder Sint Joris en Sint Maarten op. Op schilderijen van de kruisiging wenden door Romeinen bereden paarden hun hoofd van Christus af, duidend op het ongeloof van deze berijders.

Maar vaak bleef de symboliek van dit dier dualistisch (tweezijdig), zoals enerzijds het stralende witte paard van de 'Christus triomfator, en als wit paard als zonnelymbol van licht, leven en spirituele verlichting. En anderzijds de zwarte rijdieren van de Apocalyptische ruiters in het bijbelboek van Johannes; Openbaringen. Het trots stappende paard domineert in de heraldiek, omdat het snelheid, kracht en adellijkheid symboliseert. De edelen gebruikte in de Middeleeuwen het paard om hun identiteit aan het ongeletterde volk te laten weten. Men koos dan dieren die in een of ander opzicht aan de familienaam deed denken of voor kwaliteiten stond die men aan zichzelf toeschreef.

In de Bijbel heeft Zechariah een visie waarin het paard de beschermengel is van de wereld, die tussen hemel en aarde reist om de boodschap van de Heer te brengen.

Tussen de 14^e en 18^e eeuw werden veel vrouwen beschuldigd van hekserij door de Inquisitie. Deze vrouwen waren vaak aanbidders van de natuur en haar wijsheid en gebruikten ook natuurgeneesmiddelen. De Kerk vond deze praktijken een bedreiging voor haar eigen instelling en vervolgde deze vrouwen daarom. Het verhaal gaat dat de vrouwen moeilijk te vinden waren omdat zij zichzelf in paarden konden veranderen.

In 1950 revalideerde Liz Hartel, een Deense dressuurrijder zichzelf uit een rolstoel met behulp van paardrijden en zij won een medaille op de Olympische Spelen.

In de huidige tijd is het paard nog steeds een dankbare inspiratiebron voor films, televisie series, boeken etc. Paarden blijven mensen boeien en zij spreken tot de verbeelding.

Het paard en het kuddeleven als metafoor:

In therapie, coaching en ervaringsgericht leren wordt veel gebruik gemaakt van metaforen over paarden en de kuddes waarin zij leven en die de cliënt helpen iets van zichzelf te ontdekken:

- Een client die zichzelf veilig kan houden in aanwezigheid van een paard dat groot en sterk is, kan herinnering oproepen aan situaties waarin de cliënt niet veilig/opgewassen was tegen iets/iemand die sterker was.
- Een vader/kostwinner die zich identificeert met de hengst van de kudde, de eenzaamheid van de hengst in deze rol herkent (wordt gerespecteerd maar heeft weinig individuele relaties) en bespreekbaar kan maken.
- Een puber rebelleert tegen het systeem (zijn ouders, familie) zoals een veulen in zijn eerste maanden rebelleert tegen de kuddestructuur. Als het veulen de regels niet leert respecteren, dan zal hij achtergelaten of gedood worden. Pubers die uit het “systeem” gezet worden kampen met lage zelfwaardering, angst en agressie.

Gezegden met paarden

- Man en paard noemen
- Je kunt een paard naar het water leiden maar niet dwingen te drinken
- Oude paarden jaagt men aan de dijk
- Die werkt als een paard, zal haver eten
- Er zijn werkpaarden en luxepaarden
- Dat is een paard dat zijn haver verdient
- Ziekte komt te paard maar gaat te voet
- Vertrouwen komt te voet en gaat te paard
- Wat te voet gekomen is gaat niet te paard weg
- Een goed paard maakt nog geen goede ruiter
- Hier kan een blind paard nog geen schade aanrichten
- Men kan geen paard al lopende beslaan
- Op een blind paard wedden
- Hij loopt als een paard van een daalder
- Het beste paard struikelt wel eens
- Het beste paard van stal vergeten
- Wat helpt fluiten als het paard niet wil pissen
- Zo sterk zijn als een paard
- Aan een dood paard trekken

- Men moet een gegeven paard niet in de bek zien
- Een oud paard van stal halen
- Snotterende veulens worden de gladste paarden
- Het paard van Troje binnenhalen
- Wie de teugel slap laat hangen kan met een mak paard nog op hol raken
- Over het paard getild zijn
- Paarden die de haver verdienen, krijgen het niet
- Hij zit op zijn stokpaardje
- Het paard achter de wagen spannen
- In het gareel lopen
- Ongelijke paarden trekken de kar slecht
- Een paardenmiddel gebruiken
- Je kunt met hem paarden gaan stelen
- Witte paarden eisen veel stro
- Het oog van de meester maakt het paard vet
- Beter een blind paard dan een leeg halster
- Er is anderhalve man en een paardenkop
- Werken als een paard
- Een schurftig paard vreest de roskam